

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ: АКТУАЛЬНІ ЦІЛІ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ RELEVANT GOALS AND MODERN APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF HEALTH-IMPROVING TOURISM

УДК 338.487(477.83)

Боковець В.В.

д.е.н., професор кафедри менеджменту та адміністрування

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Медвецька Т.І.

студент

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Висвітлено сучасні концепції та підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах світу та України. Обґрунтовано напрями активізації розвитку лікувально-оздоровчого туризму у санаторно-курортних закладах України. Вказано на необхідність розвитку у фахівців туризму навичок і вмінь проектування лікувально-оздоровчих програм у санаторно-курортних закладах, згідно з усталеними міжнародними стандартами.

Ключові слова: туризм, лікувально-оздоровчий туризм, організація туризму, санаторно-курортні заклади, курортно-туристичні відносини.

Освещены современные концепции и подходы к организации лечебно-оздоровительного туризма на курортах мира и Украины. Обоснованы направления активизации развития лечебно-оздоровительного туризма в санаторно-курортных учреждениях Украины. Указано на необходимость развития у специалистами туризма навыков и умений

проектирования лечебно-оздоровительных программ в санаторно-курортных учреждениях, согласно принятым международным стандартам.

Ключевые слова: туризм, лечебно-оздоровительный туризм, организация туризма, санаторно-курортные учреждения, курортно-туристические отношения.

The modern concepts and approaches to the organization of health-improving tourism at resorts of the world and Ukraine are highlighted. Directions of the activation of development of health-improving tourism in sanatorium and resort establishments of Ukraine are substantiated. The necessity of development of tourism specialists in skills and abilities to design health-improving programs in sanatorium and resort establishments according to the established international standards is indicated.

Key words: tourism, health-improvement tourism, organization of tourism, sanatorium and resort establishments, resort-tourist relations.

Постановка проблеми. Оздоровчий вплив туризму сприяє його широкому використанню в комплексі курортного лікування. Останнім часом у науково-методичній літературі, засобах масової інформації пропагується такий вид туризму, як лікувальний або лікувально-оздоровчий. Лікувальний туризм посідає особливе місце в системі загальносвітових курортно-туристичних відносин. За показником людино-днів перебування у світовому туристичному обороті частка лікувального туризму становить менше 1%, а у структурі доходів – близько 5%, тобто є найбільш грошомісткою галуззю туризму.

У моду входять здоровий спосіб життя, активний відпочинок людей середнього віку. На думку експертів, споживачі такого типу будуть головними клієнтами санаторних курортів і гарантуватимуть лікувально-оздоровчому туризму процвітання в XXI ст. Останнім часом ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнає змін. Традиційні санаторні курорти перестають бути місцем лікування і відпочинку осіб старшого віку і стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів. Обрана тема дослідження є важливою і своєчасною та актуальною у зв'язку з практичною доцільністю проведення широкомасштабного дослідження ринку відпочинку і лікування,

розробки і впровадження стандартів курортного обслуговування (лікувально-оздоровчого туризму).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організації лікувально-оздоровчого туризму та його місця у системі туристичної індустрії розкрито у працях зарубіжних та вітчизняних учених: І. С. Барчукова, В. С. Бовкуна, К. Д. Бокова, М. О. Бокової, О. М. Вєтитнєва, М. В. Вачевського, А. А. Геги, Б. І. Аксентійчука, С. В. Івасівки, П. В. Гудза, О. Р. Зав'ялової, Л. Б. Журавльової, О. М. Нікелова, С. В. Леонова, О. Г. Матрошиліна, О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. І. Поляковського, І. В. Котова, Ю. М. Федотова, І. В. Востокова, В. Д. Дехтяра, В. І. Дубовського, Ю. Я. Роголя, М. В. Одрехівського, Р. П. Шологона, М. І. Алексеєва, О. І. Чебаненка та ряду інших.

Постановка завдання. Висвітлити сучасні концепції та підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах світу та України, а також обґрунтувати напрями активізації розвитку лікувально-оздоровчого туризму у санаторно-курортних закладах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження туризмологів засвідчили, що лікувально-оздоровчий туризм посідає особливе місце в системі загальносвітових відносин [1]. Сьогодні на ринку туристичних послуг найбільше ціниться

можливість відновлення здоров'я під час захоплюючих туристичних мандрівок.

Цілющі властивості природних факторів, як і раніше, ваблять хворих у курортні місцевості. Потоки туристів, які мандрують з лікувальними цілями, на разі ще не такі численні, як з метою відпочинку і розваг, однак, вони стрімко зростають і їх географія розширюється [6; 7]. Основні райони лікувально-оздоровчого туризму Старого Світу знаходяться в Центральній і Східній, а також Західній Європі.

Встановивши порівняно низькі ціни на курортне обслуговування за високого терапевтичного ефекту, вони одержали конкурентну перевагу і контролюють більшу частку європейського ринку лікувально-оздоровчого туризму. У країнах Західної Європи розміщені такі курорти світового значення: Баден-Баден і Вісбаден (Німеччина); Ніцца (Франція); Бат (Велика Британія); Спа (Бельгія) та інші. Більшість курортів Західної Європи зосереджені в Німеччині, Австрії і Швейцарії. У Південній Європі лікувально-оздоровчий туризм розвинений мало [7].

На українському ринку лікувально-оздоровчого туризму за кількістю санаторіїв і пансіонатів із лікуванням першість належить Львівській та Одеській областям, на які припадає 45,7% їх загальної кількості в масштабі держави. Як свідчать статистичні матеріали, географія санаторно-курортних закладів України значною мірою відповідає територіально-компонентній структурі рекреаційних ресурсів і рекреаційних потреб. При цьому слід акцентувати увагу на двох групах областей: – лідери – Донецька (14,6%), Одеська (11,6%), Дніпропетровська (7,1%), Миколаївська (5,0%), Запорізька (5,3%) області; – аутсайтери – Кіровоградська, Вінницька, Житомирська, Хмельницька, Тернопільська, Чернівецька області та Севастополь (менше 1%).

Поняття «лікувально-оздоровчий туризм» не має однозначного трактування. Найпростіше його дефініцію можна сформулювати так: лікувально-оздоровчий туризм – це подорож до курортних місцевостей з метою оздоровлення та лікування. Мета лікувально-оздоровчого туризму – комплексне використання природних лікувальних факторів і рухової діяльності в лікувально-профілактичних цілях. Зрозуміло, що лікувальний і оздоровчий туризм часто поєднують через споріднену мету подорожі та реалізацію цієї мети на основі використання однієї бази. Лікувально-оздоровчий туризм поділяється на лікувальний, метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань і профілактичний (веллнес-туризм), спрямований на підтримку організму в здоровому стані і збереження балансу між фізичним і психологічним здоров'ям людини. Веллнес – туризм, у свою чергу, може бути активним (спорт і фітнес)

та пасивним (програми краси). Термін «wellness» у науковій літературі з'явився порівняно недавно та означає прекрасний стан як тіла, так і душі, релаксацію, поживлення сил організму через активну оздоровчу діяльність. Якщо виходити із класифікації поїздок, лікувальний туризм можна умовно віднести до спеціальних видів туризму, а саме туризму з лікувальними цілями. Під таку дефініцію потрапляють не тільки поїздки на курорт, а й інші поїздки з метою лікування, наприклад, для операції в зарубіжну клініку (віїзний туризм).

Останнім часом на українські курорти приїжджають дедалі більше зарубіжних туристів (віїзний туризм) для лікування. Поїздки на курорт певної категорії українських громадян оплачує держава (соціальний туризм).

Лікувально-оздоровчий туризм має низку визначальних ознак: 1) перебування на будь-якому курорті, незалежно від захворювань, повинно бути достатньо тривалим (не менше трьох тижнів), інакше бажаного оздоровчого результату (ефекту) не досягнути; 2) лікування на курортах коштує дорого. Цей вид туризму розрахований переважно на заможних клієнтів, звичайно орієнтованих не на стандартний набір медичних послуг, а на індивідуальну програму лікування; 3) на курорти їдуть люди старшої вікової групи, коли загострюються хронічні хвороби або ослаблений організм не може справлятися із щоденними стресами на роботі та побуті. Відповідно ці туристи роблять вибір між курортами, що спеціалізуються на лікуванні конкретної хвороби, курортами змішаного типу, які мають загальнозміцнювальний вплив на організм і сприяють відновленню сил. Ринок лікувально-оздоровчих послуг зазнає змін. Традиційні санаторії і курорти перестають бути місцем лікування осіб похилого віку і стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло споживачів [10]. Сучасні трансформації курортних центрів, наприклад, міста-курорту Трускавець, зумовлені двома обставинами. Насамперед це пов'язано зі зміною характеру попиту на лікувально-оздоровчі послуги. Стає модним ведення здорового способу життя, зростає кількість людей, які хочуть підтримувати добру фізичну форму і потребують відновлювальних антистресових програм. Це здебільшого люди середнього віку, які надають перевагу активному відпочинку і часто обмежені в часі.

Лікувально-оздоровчий сервіс у санаторно-курортних закладах як спеціалізований процес спрямований на організацію відпочинку і вдосконалення здорового способу життя споживача (відпочивальника) за рахунок оплати конкретних послуг. У зв'язку з особливостями надання сервісу сформувалися певні форми лікувально-оздоровчих послуг: лікувально-оздоровчі процедури, оздоровча зарядка, лікувальна фізкультура під керівництвом

інструктора і самостійно, туристичні заходи (прогулянка, ближній туризм, мандрівки тощо), сонячні, водяні і повітряні ванни, рухливі ігри та ін.

На думку багатьох експертів [6; 7; 13; 15], споживачі такого типу будуть головними клієнтами санаторних курортів у XXI ст. Друга причина переорієнтації курортів полягає у скороченні традиційної підтримки, у тому числі фінансової, з боку органів місцевої влади і держави. Оздоровниці вимушені диверсифікувати свій продукт, щоб вийти на нові сегменти споживчого ринку і залучити додаткових клієнтів [12]. Програми перебування на курортах стають більш різноманітними і передбачають усілякі культурні і спортивні заходи, пропонують широкий вибір оздоровчих і відновлювальних послуг.

На прикладі курорту Трускавця нами досліджено і виявлено, що лікувально-оздоровчими програмами для відпочивальників (туристів) передбачені заходи, які можна поділити на такі групи:

1) екскурсійно-інформаційні заходи: екскурсії (різні за тематикою, засобами пересування та місцем проведення);

2) культурно-видовищні заходи: відвідування концертів, театрів, фестивалів мистецтв, фольклорних програм та ін.;

3) розважальні заходи: різноманітні конкурси, анімаційні програми, атракціони, ігри, вікторини, аукціони і свята, відвідування розважальних закладів (аква- і тематичних парків) та ін.;

4) спортивно-оздоровчі заходи: заняття різними видами спорту і навчання різним його видам; заняття оздоровчою фізкультурою; масаж і голкотерапія; різноманітні фізіопроцедури; відвідування сауни, лазні чи басейну, фітнесцентру; організація спортивних змагань, рухливих конкурсів та ігор; річкові та морські прогулянки; одно- та багатоденні походи; рафтинг, яхтинг, дарт, дайвінг, каякінг, парашланеризм, кінні прогулянки та ін.;

5) соціальні заходи: вечори і зустрічі, форуми і мітинги, відвідування спецоб'єктів – промислових підприємств, сільськогосподарських, навчальних та дитячих закладів та інших установ; відвідування сімей, участь у трудових акціях.

Висновки з проведеного дослідження.

Одним із важливих завдань лікувально-оздоровчого туризму є розвиток у фахівців туризму навичок і вмій проектування лікувально-оздоровчих програм у санаторно-курортних закладах, згідно з усталеними міжнародними стандартами. Побудова лікувально-оздоровчих програм здійснюється у відповідності з принципами інтегративності і завершеності, які передбачають науково обґрунтовану і практико-орієнтовану підготовку спеціалістів за видами діяльності в санаторно-курортних закладах. Щоб привернути увагу іноземних туристів, українським курортам необхідно вирішити низку проблем, пов'язаних з фінансуванням, управлінням та модернізацією. В основу

формування (проектування) туристичного продукту українських курортів повинні лягти новітні спа-технології, які поліпшують якість життя [12].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барчуков Н. С. Санаторно-курортное дело: Учебное пособие / Н. С. Барчуков. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 303 с.
2. Ветитнев А. М. Курортное дело: Учебное пособие / А. М. Ветитнев, Л. Б. Журавлева. – М.: КНОРУС, 2014. – 528 с
3. Жданова О. М., Тучак А. М., Поляковський В. І., Котова І. В. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навч. посібник / О. М. Жданова, А. М. Тучак, В. І. Поляковський, І. В. Котова. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2011. – 248 с.
4. Дехтяр В. Д. Основи спортивно-оздоровчого туризму / В. Д. Дехтяр. – К: Науковий світ, 2012. – 202 с.
5. Мазур Ф. Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): Рекомендовано МОНУ як навч. посібник для студентів ВНЗ. – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 96 с.
6. Матрошилін О. Г., Зав'ялова О. Р., Роголя Ю. Я. Загальна фізіотерапія і курортологія: Навч. посібник / О. Г. Матрошилін, О. Р. Зав'ялова, Ю. Я. Роголя. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2016. – 297 с.
7. Одрехівський М. В. Маркетингово-орієнтоване управління рекреаційними інноваційними підприємствами: монографія / М. В. Одрехівський. – Дрогобич: РВ ДДПУ, 2010. – 488 с.
8. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2012 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2011 № 583 // zakon1.rada.gov.ua
9. Про курорти: Закон України / Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 50. – Ст. 435.
10. Рутинський М. Класифікація та типологія курортів // Вісник Львівського ун-ту. Серія географічна. – 2013. – Вип. 34. – С. 236–246.
11. Рутинський М. Й. Ключеві принципи сталого розвитку курортно- рекреаційної сфери західного регіону України // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива. Матеріали III міжнар. наук. конф. (28–29 травня, 2015 р.) / М. Й. Рутинський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 137–138.
12. Шологон Р. П. Практика з фізичної реабілітації: методичні рекомендації / Р. П. Шологон. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2013. – 65 с.
13. Щур Ю. В., Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм: Навч. посібник / Ю. В. Щур, О. Ю. Дмитрук. – К.: Альтерпрес, 2014. – 232 с.

REFERENCES:

1. Barchukov N. S. Sanatorium-resort business: Textbook / N. S. Barchukov. – M.: UNITI-DANA, 2012 – 303 p.

2. Vettivnev A. M. Resort business: A manual / A. M. Vettivnev, L. B. Zhuravlev. – M: KNORUS, 2014 – 528 p.
3. Zhdanova O. M., Tuchak A. M., Polyakovsky V. I., Kotova I. V. Organization and methods of recreational physical culture and recreational tourism: Teaching manual / O. Zhdanov, A. M. Tuchak, V. I. Polyakovsky, I. V. Kotov. – Lutsk: RVB «Tower», 2011. – 248 p.
4. Dekhtyar V. D. Fundamentals of sports and health tourism / V. D. Dekhtyar. – K: Science World, 2012. – 202 p.
5. Mazur F. F. Socio-economic conditions of the development of the recreational industry (on the example of the Carpathian region): It is recommended by the MES as an educator. a guide for university students. – K.: Center for Educational Literature, 2015. – 96 p.
6. Matroshilin O. G., Zavyalov O. R., Rogalja Yu. Ya. General physiotherapy and health resort: Teach. manual / O. G. Matroshilin, O. R. Zavyalov, Yu Ya Rogal. – Drohobych: RVB DDPU them. I. Franko, 2016. – 297 p.
7. Odrekhivsky M. V. Marketing-oriented management of recreational innovative enterprises: monograph / M. V. Odrekhivsky. – Drohobych: RB DDPU, 2010. – 488 p.
8. About the approval of the State Program of Tourism Development for 2002–2012: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 29, 2011 № 583 // zakon1.rada.gov.ua
9. About Resorts: Law of Ukraine / Information from the Verkhovna Rada. – 2015. – № 50. – St. 435.
10. Rutinsky M. Classification and typology of resorts // Visnyk of L'viv Univ. The series is geographic. – 2013. – Issue 34. – P. 236–246.
11. Rutinsky M. Y. Key principles of sustainable development of the resort and recreation sphere of the western region of Ukraine // Sustainable use of natural resources: approaches, problems, perspectives. Materials of the III International sciences conf. (May 28–29, 2015) / M. Y. Rutinsky. – Ternopil: Textbooks and manuals, 2010. – P. 137–138.
12. Shologon R. P. Physical Rehabilitation Practice: Methodical Recommendations / R. P. Sholohon. – Drohobych: RVB DDPU them. I. Franco, 2013. – 65 p.
13. Shchur Yu. V., Dmitruk O. Yu. Sports and health tourism: Teach. manual / Yu. V. Shchur, O. Yu. Dmitruk. – K.: AlterPres, 2014 – 232 p.

Bokovets V.V.

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor at Department of Management and Administration,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics

Medvetska T.I.

Graduate Student,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics

RELEVANT GOALS AND MODERN APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF HEALTH-IMPROVING TOURISM

The article highlights modern approaches and concepts to the organization of health-improving tourism at resorts of the world and Ukraine. Recreational and leisure segment is the leading tourist industry. Balneological and climatotherapeutic establishments provide a relatively high level of offered medical and preventive services in resort centres.

The subject of the research is relevant in connection with the expediency of conducting a research in the market for rest and treatment, development and implementation of standards of resort service.

Importance of health-improving tourism can be called the main type of tourism because it is based on the concern for the human health as the main value of life. Therapeutic tourism has a long, rich history. In each country, it developed in the light of the availability of natural resources, socio-economic conditions.

Today the market for tourist services is most valued by the possibility of restoring health during exciting tourist trips. In this article, the defining features of Therapeutic and Health Tourism are indicated. The purpose of which is the complex use of natural therapeutic factors. Healthcare tourism has undergone significant changes over the last decade. Traditional resorts turn into health centres that are designed for a wide range of consumers.

Today it is important to lead a healthy lifestyle, and there are a growing number of people who want to maintain a good physical fitness and need recovery anti-stress programs. Across the world, accelerating scientific and technological progress is taking place, and the processes of urbanization are taking place, which has both positive and negative consequences for the people's health. There is a decrease in the functional capabilities of the human body, which manifests itself in the deterioration of its vital life-supporting systems. It is noted as an increase in the morbidity of the population, as well as the emergence of new, dangerous diseases; stress stresses increase significantly, and physical and mental fatigue is accumulated in the human body. At the same time, there is a tendency in the world to realize the importance of a healthy lifestyle. An integral part of the modern system of values is the concern for health, increasing vital activity.

The development of tourism professionals, improvement of skills and abilities for updating and improving health-improving programs according to international standards is important. The construction of therapeutic programs is carried out in accordance with the principles of integrity and completeness, which include scientifically grounded and practically oriented training of specialists by types of activities in sanatorium and resort facilities.